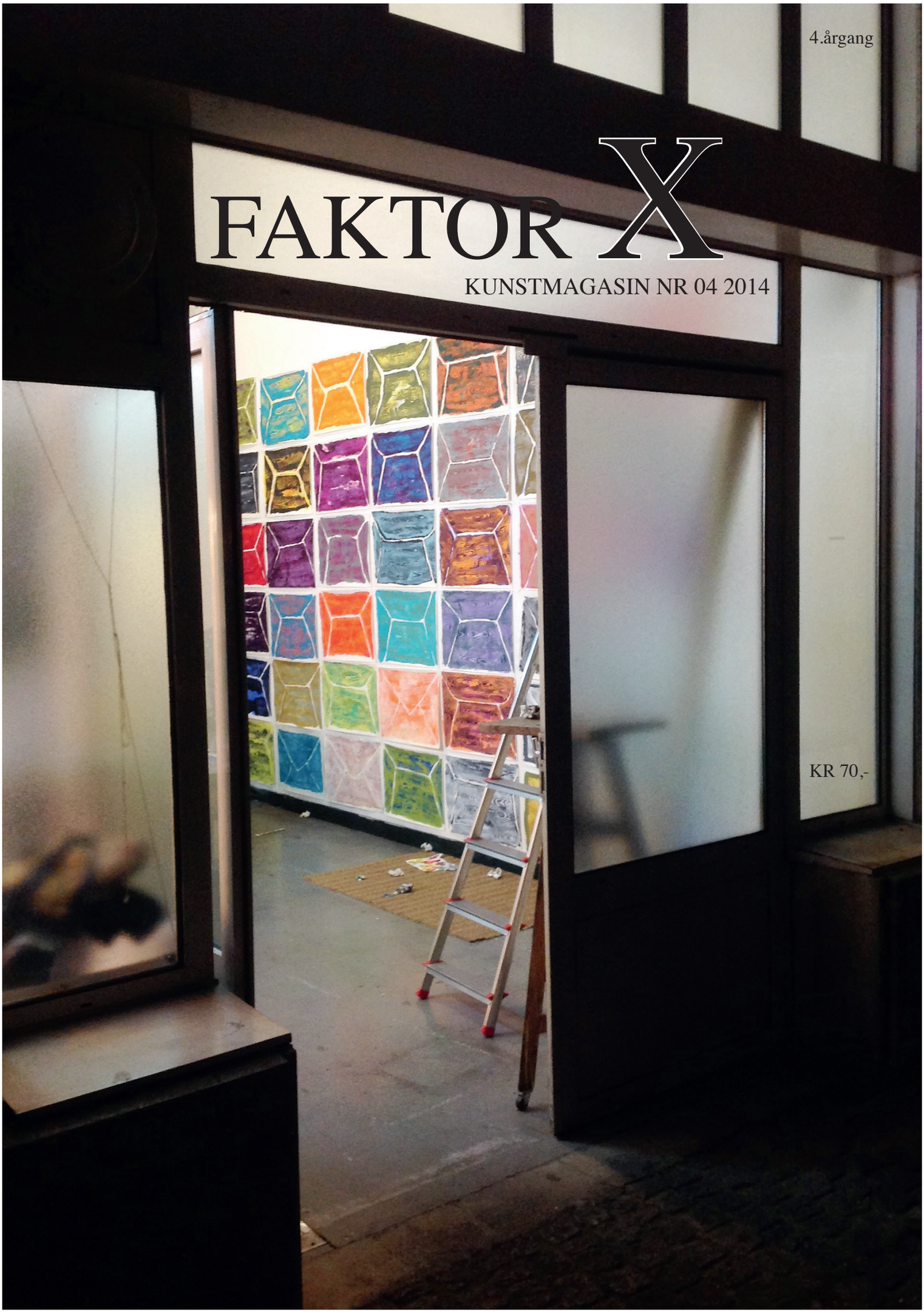

4.årgang

FAKTOR X

KUNSTMAGASIN NR 04 2014

KR 70,-

FAKTOR X

KUNSTMAGASIN NR 04 2014

VI HAR VÆRT PÅ PARIS PHOTO OG PALAIS DE TOKYO S 4 - 5

TOM LID HAR VÆRT PÅ STIPENDOPPHOLD I PARIS, OG BESTEMT SEG FOR Å SPISSE BLYANTENE OG GÅ PÅ S 6-11

DEL II AV
HISTORIEN OM KUNSTLIVET PÅ SØRLANDET
FORTALT AV HÅKON HENRIKSEN TIL RANDI BERGE WANDRUP S 12 -17

X-HUSET ER EN ARENA FOR PRODUKSJON AV KUNST SOM FYLLER GALLERIENE I BYEN OG LANGT UTENFOR S 18-21

IRENE IKDAL HAR LATT SEG BEGEISTRE, LES HVORFOR
S 22-23

KRISTIANSAND HAR SOM ANDRE BYER ALLTID BRUKT MIDLER TIL FORSKJØNNELSE AV SINE OFFENTLIGE ROM.
I DETTE NUMMER SER VI PÅ MONUMENTET PÅ HONNØRBRYGGA
24-25

METTE LINE PEDERSEN HAR VÆRT I EN KIRKE SOM IKKE ER EN KIRKE... S 26-27

JOHAN OTTO WEISSER OM KUNST SOM VISUELL ERKJENNELSE. ET FOREDRAG FRA CONTEMPORARY ACADEMY PÅ X-HUSET. S 28-30

FORSIDEFOTO: TOM LID , FRA SITT ATELIER I PARIS

FAKTOR X FYLLER FIRE ÅR !

Forberedelse til utstilling i prosjektrommet på Ekserserhuset / X-huset. Foto: Sidsel Jørgensen

Leder

Kommunens satsing på arbeidssteder for kunstnere er en viktig satsing som fungerer. Kunstnere kommer til byen, miljøet styrker seg, og skaper liv og engasjement.
Et eksempel på denne satsingen er Ekserserhuset og Odderøya. Noen kunstnere velger imidlertid å etablere seg utenfor disse fellesmiljøene. I dette nummeret har vi besøkt Tom Lid som har bygget verksted i en låve i Høvåg. Forskjellen mellom produksjonssted og et visningsssted er av og til flytende, men som oversikten fra produksjonsmiljøet på Ekserserhuset viser, har kunst produsert her lagt grunnlaget for storparten av utstillingene i både Kristiansand Kunsthall og Sørlandets Kunst Museum de siste to årene.
Faktor-X er et ektefødt barn av samarbeidet mellom kunstnerne fra disse miljøene, og feirer med dette nummeret sine første fire år. Takk til våre skribenter, lesere annonsører, abbonenter, og støttespillere!

VIL DU ABBONNERE PÅ FAKTOR X - Send mail til: johanow@online.no

JOHAN OTTO WEISSER: Redaktør, skribent, kritiker, billedkunstner
SIDSEL JØRGENSEN: Redaktør, fotograf, billedkunstner

Redaksjonen avsluttet 01.12.2014

PARIS PHOTO 2014

TEKST: SIDSEL JØRGENSEN

Denne årlige fotofesten bekrefter Paris som foto-hovedstaden i Europa. I år har selve messen flyttet inn i Grand Palais rett ved Champs Elyssees, men det er mengden små gallerier og store institusjoner som samarbeider, og skaper November om til den store fotomåneden her i Paris.

Mike Nitadori, opprinnelig fra Japan, nå bosatt i Paris, med serien "Odyssey" på Galerie Catherine et Andre Hug.

Johann Soussi med "Les Fusillés" vises i Rådhuset i bydelen Les Lilas

METTE LINE PEDERSEN, KUNSTHISTORIKER

Palais de Tokyo – Paris

Det var helt fantastisk å gå på utstillingen INSIDE nå i november 2014 på Palais de Tokyo. For et kunstkick! For en opplevelse! For en kvalitet! Utstillingen viser ekte følelse og ulike aspekter med det å være et menneske i 2014 - på godt og vondt.

”The exhibition ”Inside” presented at the Palais de Tokyo offers an interior voyage, an exploration of the self, of which the exhibition space is both an instrument and a metaphor. As with an initiatory journey, this sensorial and emotial experience, which is both psycical and mental, is an invitation to walk through a place that has been metamorphosed by the artists in such a way that we are always inside their works. They draw us into the very heart of our being, from the concrete experience of space, deep down into our most secret thoughts. ”Inside” dives into psyche of certain artists, whose works form a serie of mental projections, and by looking at them, we can be led into an exploration of our own interiprity.”

Utdrag fra katalogen

TOM LID spisser blyantene

TEKST: JOHAN OTTO WEISSER

Du vet hvilke bilder jeg maler; abstrakte med utgangspunkt i naturen. starter Tom Lid; Men du har altså en konkurrent rett utenfor vinduet her. Det er ganske annerledes enn å stå i en leilighet på Grünerløkka og male.

Tenkte du på det før du begynte?
Nei, jeg tenkte vel mest på lyset. Mest mulig dagslys.
Du har nylig vært et halvt år i Paris, hvorfor?
Jeg hadde lyst til å gjøre noe annet, jeg tenkte vel at det skulle jeg ha gjort for lenge siden, men så tenkte jeg på alt det praktiske. Men skal ha ting ned dit, bilder tilbake og alle de tingene der. Men det var enklere enn jeg trodde .
Man skal til en storby og kommer fra landsbygda i Høvåg, selvfølgelig ble motivene påvirket av å være der. Jeg begynte med en tegning, en slags huskeliste. Jeg tegnet alt jeg trengte, alt det praktiske som skulle med; mobiltelefon, gode sko og så tok den ene den andre. Etter hvert kom alt som hadde med det internasjonale å gjøre. Det ble en annen serie, de hjemløse som jeg gikk forbi hver dag osv.
Hva ville du med oppholdet?
Det var det jeg var så herlig uvitende om. Jeg hadde ingen tanker; det får komme det som komme vil, tenkte jeg. Ikke noe mer. Jeg har vært i Paris mange ganger før, men ikke over så lang tid. Det var en veldig forskjell. Å arbeide daglig, finne fargehandleren og alt det der.
Hvordan var det å arbeide der, jobber du alene, var det et stort faglig miljø?
Det var jo andre der. Kunstnere fra alle verdenshjørner. Det var åpninger på atelierene stadig vekk, jeg har aldri hatt så mange internasjonale åpninger noen gang. Folk fra Asia, Canada og Europa. Jeg kjenner jo det nordiske og det europeiske, men når det kom folk fra Senegal og Taiwan så var det veldig morsomt.
Det sto en fryktelig rød sofa på atelieret, så for å finne på noe å bruke den til tok vi bilder av alle som kom innom i den. En gang hadde jeg til og med besøk av vår nåværende statsminister. Hun ville gjerne se hvordan kunstnerne hadde det i utlendighet. Så hun kom og måtte fotograferes i den røde sofaen.

Tom Lid i Paris med Erna Solberg i sofaen på atelieret. Foto: Tom Lid og privat

Spontan danseforestilling i atelieret i Paris. Foto: Tom Lid

Tom Lid er nettopp kommet tilbake etter et opphold på kunstnerleilighetene Cité i Paris. Vi møter han i sitt nesten ferdige atelier som han har bygget i låven på den gamle prestegården i Høvåg. Her bor han sammen med sin kollega og kone, Agnete Eriksen. Atelieret er et stort rom som er mer enn fire meter under taket. Mot nord er veggen dekket av vinduer, gjenbrukt fra et tidligere arbeidssted. De vender ut mot skogen tett bak.

Jeg hadde kjøpt flotte pigmenter, røde, blå, gule og grønne. Så ambassadøren spurte meg om hvordan jeg jobbet, hvordan jeg fikk oljen og egget til å henge sammen, så da måtte jeg jo si som sant var; det er vel det samme problemet som du har på dine stortingsbenker. Her har du det gule og her har du det blå; dette skal du få til å gå i hop på et vis! Hva skulle jeg si? Det ble latter. Samtidig benyttet jeg anledningen til å slå et slag for det gamle teateret der; Når du nå er her i Paris og ser hvordan de hegner om det menneskeskapte. Kan du ikke ta en prat med dine folk i Kristiansand angående det gamle teateret, med sin flotte utsmykking, som de vil rive.

Det er jo interessant at en politiker prioriterer besøk på kunstnerverksteder. Det sier vel noe om hva de mener er viktig. Vi har et artist-in-resident program i Kristiansand også, hva synes du verdien av det er?

Jeg traff noen av de som jobber der nå, på en åpning for litt siden. Da holdt jeg et kurs i tempera for en av dem. Det er veldig fint og viktig, ikke minst for oss som bor her.

Hvordan ser du for deg å bruke det du gjorde i Paris videre?

Jeg kommer til å bruke det. Jeg har jo med meg en god del. Jeg transporterte det hjem i en stor skipose, rullet sammen lerreter og tok det gjennom toll og sikkerhetskontrollen på flyplassen, livredd for at det ikke skulle gå, men det gikk fint, heldigvis.

Hva var annerledes ved å jobbe i Paris?

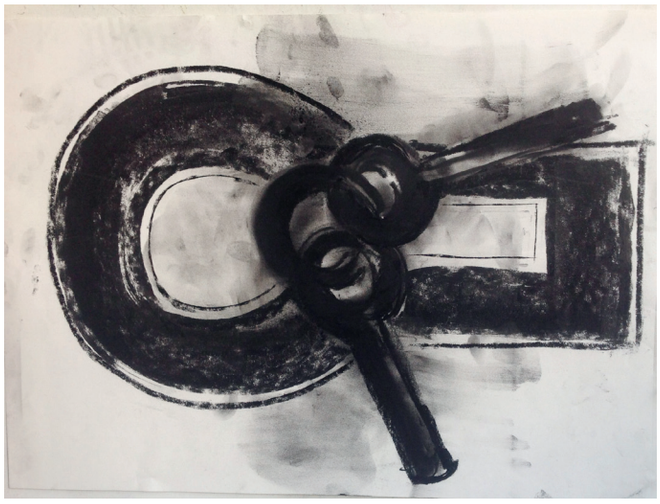
Det var vanvittig deilig å slippe å gå forbi et vindu som må kittes eller en vegg som er utett. Å bare være helt borte fra hverdagen, og selvfølgelig betyr det mye å ha byen rundt deg på den måten. Man blir litt lokal. Det anbefales!

Fikk du noen kontakter som du tar videre, ble du kjent med noen?

Jeg ble litt kjent med Clot Bramsen, trykkeriet som Kjell Nupen brukte mye. Jeg gikk innom der da jeg fikk telefonen om at Kjell var død, og da ble det gravøl der. Det var veldig spesielt.

I etterkant ble det snakk om at jeg skulle trykke noen litografier der, jeg viste tingene mine, og de mente at det egnet seg for trykk. Men så hadde jeg jo atelier der med maling og det hele, så jeg tenke at jeg heller skulle dra ned dit senere for å trykke. Det var også i Galleri Marie Lund, som har vist Kjell Nupen, som lurte på om jeg ville stille ut. Vi får se hva det blir av det. Og dette er jo en del av det. Jeg traff også en islandsk komponist som ville lage en komposisjon i forhold til bildene mine på stedet, i konsertsalen på Cité. Så det skjedde jo noe i et sett. En dag holdt jeg på å montere en vegg med bilder i atelieret, opp og ned på en svær gardintrapp. Så var det en senegaleser som satt utenfor og så det. Så kom han beskjedent inn og spurte om han kunne danse til bildene. Det trengte ikke være noe publikum, det var bare for hans egen del. Så han lagde sin egen dans, det minnet meg litt om samisk joik. Det var helt fantastisk! Jeg kjente et norsk filmteam, så jeg spurte om han kunne gjøre det om igjen slik at de kunne feste det på film. Neste dag kom han inn i full kostyme og danset. Dette er bare slik som hele tiden skjer under et slikt opphold.

“ det er vel en korrigering av eget liv, rett og slett”

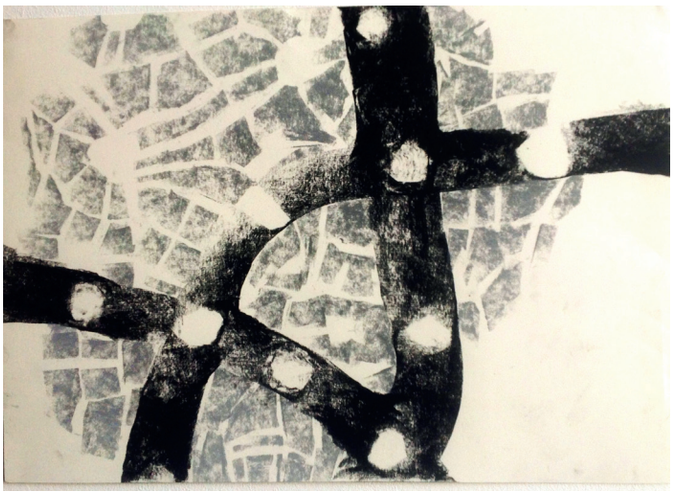

Foto av egne tegninger i Paria :Tom Lid

Tom Lid i noen av sine ulike atliere gjennom årene. Foto: Privat

Du har bodd i Oslo I mange år før du kom til Sørlandet. Hvorfor flyttet du?
Det var på tide med en endring, jeg har bodd i Oslo i over 30 år. Så det var rett og slett på tide. Bare i Oslo har jeg regnet meg fram til at jeg har hatt 16 ulike arbeidssteder. Det er jo viktig å flytte på seg, det ser man jo når man får et bilde inn på en gallerivegg, så ser man jo verdien av å flytte på ting. Her blir det roligere.
Var det et bra valg?
Hva skal jeg si til det. Det var egentlig litt greit, jeg ville gjøre noe annet. Og jeg tror at når atelieret nå blir helt ferdig, så blir det bra. Greit nok med dere som jobber på Ekserserhuset, men jeg flyttet altså ikke på landet for å kjøre til byen! Dette blir et punkt i livet som jeg tror vil bli noe helt annet. Trekke seg litt tilbake.
Ja Hvordan er det å bli eldre som kunstner?
Vel, akkurat når folk jeg kjenner på min alder begynner å snakke om førtidspensjon, så realiserer jeg mitt flotteste arbeidssted noensinne. Jeg spisser blyantene mine og er klar til å sette i gang, så jeg vet ikke helt hva jeg skal si.
Er det noen negative sider ved å jobbe her, i forhold til i byen?
Nei, det eneste måtte være hvis du går tom for en cadmiumgul utpå ettermiddagen, og har tatt et glass vin, så du ikke kan kjøre.. men ut over det vet jeg ikke. Jeg skulle vel likt å hatt litt mer kontakt med byen og kunstnere som jobber der. Siste buss hjem går kvart over seks, det er kjedelig.
Hva vil du oppnå som kunstner, hva driver deg?
Nei, det har jeg lurt på mange ganger selv. Men det har vel noe å gjøre med å avslutte alle de tingen man har gjort. Det kan være mye som driver en, banale ting som å gå til postkassa og se svanene. Det blir veldig lett mye klisjeer når man skal sette ord på disse tingene. Men det koker vel ned til at egentlig har man ikke noe valg. Det er jo bare å fortsette. Kanskje er spørsmålet om hva som driver folk til å stoppe, vel så interessant som hva som driver en til å fortsette.
Hva er kunst?
Hva er kunst, det må jo handle om å utfordre seg selv, man står jo ikke her for å onanere oppetter staffeliet. Det må jo være noe mer enn det... Kan dere ikke hjelpe meg litt her!?

“ hvis du skal bli imponert nå, så må du gjøre det selv”

Tom Lid i sitt nybygde atelier i Høvåg, klar til innsats. Foto: Sidsel Jørgensen

Kunsten må være en oppvåkning, det må den. Det er det ikke mye av i disse dager. Det er mye dekor og finans. Det må være mer. Går du til Munch og hans dekorasjoner, så er det jo hans traumer og åndelige kraft som driver dem ut over det dekorative.

Hva var det som gjorde at du startet som kunstner?

Min far var sjømann og reiste mye rundt. Han snakket mye om Gaugin, Cézanne og kom med bøker om kunst. Han tok meg med til Paris hvor vi så alle disse. Munch kom jo etter hvert. Men etter hvert ble de amerikanske ekspressionistene viktige ; De Kooning, Polock og selvfølgelig Cobra- malerne. Til og med Arte povera fra Italia. Under utdannelsen sugde vi til oss alt som fløt rundt. Men nå, da jeg dro omkring på galleriene i Paris, så fikk jeg en deilig følelse av at hvis du skal bli imponert nå, så må du gjøre det selv.

Hvilke mål har du som kunstner fremover?

Det er å holde koken i 15 år til. Jeg har en låve full av malerier som jeg blar i, rydder. Så det er vel en korrigering på eget liv, rett og slett. Nå har jeg ikke fått regning på jobben med atelieret ennå, så det er jo mulig jeg må begynne å kjøre taxi. Folk lager hytte på Hovden, men hva skulle jeg gjort, dette er et arbeidssted, det synes jeg jeg har fortjent.

DEL **TO AV FEM** I SERIEN OM KUNSTHISTORIEN PÅ SØRLANDET FORTALT TIL RANDI BERGE WANDRUP AV HÅKON HENRIKSEN

RUMPEFEIDEN KOMMER TIL SØRLANDET

TEKST: RANDI BERGE WANDRUP

I forrige nummer av Faktor-X startet vi en kunsthistorisk reise i Kristiansand med Håkon Henriksen som guide. Om opprettelsen av Myren Grafikk og de første viktige årene der. Denne gangen ser vi på fagforeningsarbeid lokalt og nasjonalt, opprettelsen av Sørlandets kunstnersenter, utstillinger og hendelser. Og hvordan gikk det da vår hovedperson stilte ut pornografisk kunst?

I 1969 stod Aina Helgesen for en stor levekårsundersøkelse blant kunstnere i Norge. Resultatet var nedslående og ble en drivkraft for å etablere bedre ordninger for kunstnere, med kunstnerstipend og garantiinntekt. Vederlagsordningen skulle innføres og styrke situasjonen ved at det offentlige i sterkere grad kjøpte inn kunstnerarbeider.
- BKS, Bildende Kunstneres Styre var et gammelmannsvelde med etablerte kunstnere som levde fett i Norge. Der ble det ikke tenkt fagforeningsspørsmål. Og når opptakskravet var fem deltakelser på Høstutstillingen var det nærmest umulig for yngre krefter å slippe til.
Misnøyen med BKS førte til opprettelsen av NBFO, Norske Billedkunstneres Fagorganisasjon, som i sterkere grad ivaretok kunstnernes rettigheter. I 1989 ble de to organisasjonene slått sammen.

Nupen som drivkraft

I 1972 ble Bildende Sørlandskunstnere (BSK) stiftet, senere NBK-Agder.
- Vi meldte oss inn, som vår fagforening. Det begynte å forme seg et miljø i Kristiansand. Samtidig var regjeringen, som gjennom hele 1970-tallet var dominert av Arbeiderpartiet, opptatt av å bevilge penger til kunst ut i distriktene. Det var relativt lett å få penger når man startet opp noe nytt.
Sørlandsutstillingen hadde vært i gang siden 1969. Den ble drevet av Christiansand kunstforening i samarbeid med BSK, som bistod i faglige spørsmål og i juryutvelgelse.
- Etableringen av Sørlandets kunstnersenteret ble først og fremst planlagt fra Myren i 1979 med Kjell Nupen som drivkraft. Jeg bidro på telefon fra Ålesund med søknader og slike formelle ting. Høsten 1980 ble kunstnersenteret etablert i Skippergata 97. Vi startet med å sette opp en vandreutstilling som skulle dekke begge fylkene og dermed formalisere at driften var i gang. Jeg jobbet sammen med Nupen om å lage rammeverket for den. Vi startet Regionalt Samarbeidsutvalg (RSU), som har med offentlig utsmykning å gjøre. Spesielt stod Kjell Nupen og Nils Eger i front for RSU som fort ble hjørnesteinen i Kunstnersenteret. Vi fikk igjennom at fylket skulle sette av en prosent til utsmykning av offentlige bygg mens kommunen ikke ville binde seg. Den skulle likevel bidra med prosentandel. Dette eksisterte allerede for statlige bygg, men ikke for fylke og kommune. Gjennom RSU fikk vi på plass at at kunstnerne skulle ha flertall i en fagjury og være kunstnerisk fagkonsulent på alle utsmykninger. Juryarbeidet skulle være lønnet.

ÅPNING AV SØRLAND-SUTSTILLINGEN I CHRISTIANSSAND KUNSTFORENINGS LOKALER. 1988. NÅ KRISTIANSAND KUNSTHALL.

Blæsen fra UIA, dengang Høyskolen i Agder

Fra venstre: Solveig Tambs, Helge Halvorsen, Grethe Nasch, Ralph Nasch, Sonja Abusdal

Håkon Henriksen omkrnset av to vertinner / kunststudenter .

Tom Bisseth

Til venstre: Gunvald Opstad, i midten, Byarkitekten.

Ingrid Lønn med sønn.

Alle foto: Sidsel Jørgensen

De som hyler opp om dette, pirres seksuelt...

— svarer Håkon Henriksen

mens skjellsordene hagler

Faksimile fra Sørlandet

Kunstneraksjonen 1974 ble etablert som en nasjonal bevegelse. En sterk drivkraf for å bedre kunstnernes kår gjennom vederlagsordning, ved å styrke bruken av kunstnernes arbeid og gjennomføre en garantert minsteinntekt.
I 1984 demonstrerte kunstnere over hele landet for å få kunstnersentrene inn på statsbudsjettet. Det ble lagd en kopi av maleriet «Eidsvoll 1814» som ble sendt rundt til distriktene. Kunstnerne malte inn sine stortingsrepresentanter i hvite ansiktsfelt. I Kristiansand ble ansiktene til Osmund Faremo, Harald Synnes, Brit Jørgensen og Tore Austad penslet til lerretet. Henriksen malte inn Synnes. En to dagers demonstrasjon ble gjennomført i Markens. Saken gikk igjennom og kunstnersenterne fikk helt nye rammebetingelser for sin økonomi.

Skeptiske politikere

Håkon Henriksen var gjennom hele 1980-tallet en sentral figur innenfor de fleste viktige områder i Kristiansands kunstverden. Han satt i styrene til NBK-Agder, Sørlandets kunstnersenter, Christiansand kunstforeningen og Sørlandsutstillingen. Han gikk i bresjen for å styrke kunstnernes rettigheter og samtidig bedre forholdene for kunstinstitusjonene. - Sørlandsutstillingen overtok jeg i syv år fra midten av 1980-tallet. Den holdt på å avgå ved døden. Kunstforeningen syntes den var et ork siden den la beslag på utstillingslokalene i en måned. Jeg flyttet driften over til kunstnersenteret, med en del motstand. Jeg argumenterte med at det ville løfte økonomien i kunstnersenteret og forankre dets eksistens sterkere.
- Jeg fikk etter hvert mange dobbeltposisjoner. Ikke helt sunt. Men jeg prøvde å være så demokratisk som mulig. En periode satt jeg som styreleder for kunstnersenteret, leder for Kunstnerisk råd lokalt og styreleder og driftsansvarlig i Sørlandsutstillingen. Jeg drev nærmest det meste. Alt fra spikerslag til drift.
Politisk var det da som nå en veksling mellom styrelse fra Høyre og Kristelig folkeparti i kommunestyret.
-Møtte dere venstreradikale kunstnere særlig velvilje fra en slik konservativt sammensatt forsamling?
- Vi møtte skepsis, men ingen motarbeidelse. Vår måte å møte byrakrativeldet på var å gå rett inn på kontoret til den vi skulle prate med. Ordføreren, rådmannen eller hvem som helst. Da måtte de gå inn i direkte dialog. Vi hadde Kjell Nupen, som med sin imponernde skikkelse kom brummende og klappet politikerne på skuldra så de nesten ble forflyttet. Det er klart vi skapte en god dialog og mye velvilje.

Strek og stein

Hjørnegalleriet ble i 1980 kunstforeningens utstillingssted på gateplan i samarbeid med BSK. I dag tilhører vinduene Glipp, kafeen i førsteetasjen til Kristiansand folkebibliotek. Den gang hadde de hvit bakgrunn, slik at du kunne se utstillingene fra gata.
- Vi brukte Hjørnegalleriet til kunstforeningen veldig aktivt.
Performancekunstneren Kurt Johannessen var nede to ganger. Han tegnet en sammenhengende strek med høyre hånd og strøk den ut med venstre.- Vi hadde satt et bredt papir som løp bortover hele veggen. Han tegnet og visket, tegnet og visket mens trafikken og mennesker passerte på utsiden. Neste gang Johannessen kom til Hjørnegalleriet plasserte vi en høyttaler på gaten slik at man kunne høre lyden av kunstneren.

Publikum utenfor Hjørnegalleriet. Faksimilie fra Fævennen

På forhånd hadde jeg fått tak i en stein. Den skulle være akkurat så stor at han ikke greide å løfte den - bare nesten. Vi fant en ute på Tangen, som Parkvesenet fraktet. Tre dager stod Johannessen i Hjørnegalleriet og prøvde å løfte steinen med brøl og promp i femten minutters økter og jevne pauser.
Håkon Henriksen skulle selv ha utstilling i Hjørnegalleriet i 1982. Fire bilder. Han jobbet med temaet pornografi og hadde allerede vist to skisser til bildene på stipendutstillingen i Kunstnernes hus i Oslo.
- Jeg satt på et tidspunkt og drodlet med Thorleif Gjedebo, stifteren av Strykejernet kunstskole, om å lage «Rett i koppen»-kunst. Kunst folk bare måtte ha. Slik kunne man tjene litt penger. Om det ikke ble noe salg, ønsket jeg i alle fall å skape kunst som traff menn under beltestedet, få dem til å reagere fysisk. Skikkelige parringssymboler rettet mot mannen - naturalistiske damefitter sett bakfra.
- Jeg arbeidet med bildene i et halvt år. De måtte planlegges, tenkes ut teknisk, fra lysere til mørkere farger, før jeg begynte. Bare slik kunne arbeidet bli rasjonelt.
Henriksen hadde nettopp funnet ut at det største salget for ulovlig pornografi, såkalt under disken-salg, foregikk på Sørlandet - med Vestlandet som en god nummer to. Interessant i forhold til den prektige overflaten Sørlandet smykket seg med.
- Nettopp denne skjulte fasaden innbød til en utstilling på Hjørnegalleriet, hvor man fikk kunsten rett ut på gata, i offentlighetens lys. Det ble selvfølgelig bråk. Bibliotekskafeen lå rett bak galleriet og kemnerkontoret på torget, som i dag. Mange av de ansatte spiste lunsj på kafeen. I følge Henriksen hisset spesielt damene seg opp over utstillingen de måtte passere på vei til lunsj. Det toppet seg i at en nordlending og pengeinnkrever på kemnerkontoret så det som sin oppgave, på vegne av damene, å ta affære for å få fjernet kunsten.
- Han hadde gått meg nærmere etter i sømmene og funnet ut at jeg skyldte både skatt og barnebidrag.
Dermed inndro han bildene som pant for det utestående beløpet. Dette skjedde mens kemneren, Egil Bjørgum, var bortreist og ikke informert. Avisene fikk snusen i inndragelsen og dekket det slik: «Pornografisk kunstner skylder barnebidrag».
- Jævla morsomt oppslag. Jeg ble forbannet og malte hele natta. Sjablongene fra

arbeidene hadde jeg liggende. Det var bare å gå på, gjenskape bildene som var innradd. Henriksen informerte avisene om at utstillingen ikke var avviklet, at han var i gang med nye bilder. Ett hver dag. Full avisdekning, dag etter dag, var resultatet. For hvert nye motiv. Samtidig skrev sjefsredaktør Egil Remi Jensen i Færdrelandsvennen en kommentar der han forlangte bildene fjernet etter renholdsparagrafen. Han mente dette var forsøpling av byrommet.

Pornografi på kemnerkontoret

Kemneren kom tilbake og ble mildest talt sjokkert da han fant bildene på sitt kontor. - Det stod de. En rad med damefitter i sofaen til kemneren. Bjørgum kontaktet kunstneren raskt, for å si det slik. Hvorpå Håkon Henriksen fremla ham Nasjonalgalleriets kriterier for oppbevaring av papirkunst. De er strenge. Kanskje var det bedre å selge?

- Du kan åpne en liten utstilling på kontoret så du får inn pengene jeg skylder, sa jeg. Bjørgum syntes det virket som en såpass dårlig idé at han ville jeg skulle hente bildene. Det gjorde jeg. Med full pressedekning.

Kunstneren og kemneren ble fotografert og avbildet i pressen sammen med damerumpene. På kemnerens kontor. Kunsten fikk henge i fred ut utstillingsperioden.

- Bildene ble ikke auksjonert bort på kemnerkontoret, slik man kan lese i Gunvald Opstads «Til pryd og forøket hygge»?

- Nei, det stemmer ikke.

Men den religøse bakeren på bibliotekskafeen var ikke helt ferdig med saken. Han hadde ikke lagt merke til bildene de første dagene, travel som han var med å bære varer rett inn og hurtig dra videre. En morgen kom han vel tidlig.

- Dette lagde han et avisinnlegg om. Et nydelig lite innlegg hvor bakeren beskrev hvordan han hadde kommet om morgenen og funnet døren låst. «Og hva ser jeg? Damerumper og det som verre er.» Han nektet å levere bakervarer så lenge utstillingen hang der.

Anders Kjær hadde allerede hatt utstillingen «Uten tittel» på galleri F-15 hvor han imiterte og ironiserte over pornografiens glansbildeaktige estetikk. Da oppstyret rundt Henriksens utstilling nådde Oslopressen og VG, var det med overskriften: «Nå har rumpefeiden kommet til Sørlandet».

- Kjær hadde samme idéen. Jeg vet fra hvor. Jeg satt på en fest i Oslo der han, blant flere, var til stede. Jeg hadde akkurat vist de pornografiske skissene i Kunstnernes hus. Bildene mine ble diskutert. Man må lære seg å holde kjeft.

- Fikk du solgt?

- Det er den eneste utstillingen der jeg har solgt ut absolutt alt. Duplettene også. Jeg fikk en telefon fra en herværende direktør. Han og kona var enige om å kjøpe et bilde, men ville helst ikke komme ned i kunstforeningen. Dette måtte skje diskret. Etter endt utstilling kom direktøren og hentet det hjemme hos meg. Det skulle henge på soverommet.

Utstillingen fikk som etterspill at formannskapet anmodet kunstforeningen om å ikke bruke Hjørnegalleriet til kunst som kunne såre eller støte. BSK kunne ikke være med på en slik sensur og sa opp avtalen med Christiansand kunstforening.

VM i kunst 1999

I 1983 gjennomførte Henriksen, som leder i kunstforeningen et kunstnerisk prosjekt med tre dagers gateteater i byen. Kjellerlokalene ble nærmest brukt som verksted. Torleif Gjedebo, leder for kunstskolen Strykejernet i Oslo, tok med seg elever derfra sammen med en pensjonert opereasanger på nærmere 80 med løst gebiss. Og en veldig vakker røst.

- «VM i kunst 1999», kalte vi opptrinnet. En fremtidsfabel. Den var helsponset etter to ukers intens jobbing med næringslivet og 90 000 kroner i kassen. Vi gikk medklistremerker over alt og hatter fra Dressmann. Kledde oss ut og kom marsjerende med skarptromme og trompet og operasangeren i spissen. Først til den største sponsoren, Sørlandsbanken, hvor operasangeren leste opp; «O store vokter av mammon...» etterfulgt av fanfare. Vi kunstnere stod bak og applauderte. Manfred Hofmeier og jeg fungerte som livvakter, med dresser og stor reklame for Dressmann på ryggen.

Fra gårsdagens fargerike kulturmaraton i Kristiansand, der politimester Carl M. Rynning-Tønnesen

En scene ble rigget på hjørne Markens/Gyldenøvesgate. Siste dagen stod selve slaget; Den store akvarellmasakren. Med finale mellom De Heftige og Akvarellmalerne. Akvarellmalerne vant. Kunstneren på De Heftige snublet i staffeliet. Vinneren, Solei Solei, ble hentet i limousin og overrakt en gigantisk sjekk påskrevet 15 millioner og kjørt rundt hjørnet. Trekkplasteret dagen før var politimester Rynning-Tønnesen, som skulle i Guinness' rekordbok med verdens største portrett, utført i hurtigmaling av Torleif Gjedebo. Gjedebo hadde fusket litt på forhånd ved å tegne en skisse helt svakt på lerretet. På avstand var den ikke mulig å se. Under selve seansen jobbet han med smal rulle på stang. Det så magisk ut.

- Politimesteren satt på en svær trone og ble underholdt av en liten, lys babe fra Strykejernet, nærmest i Playboy-kostyme. Det passet nok for politimesteren. Hun serverte kaffe og kjeks og småsludret litt så han ikke skulle kjede seg underveis. Guinness- rekorden satt.

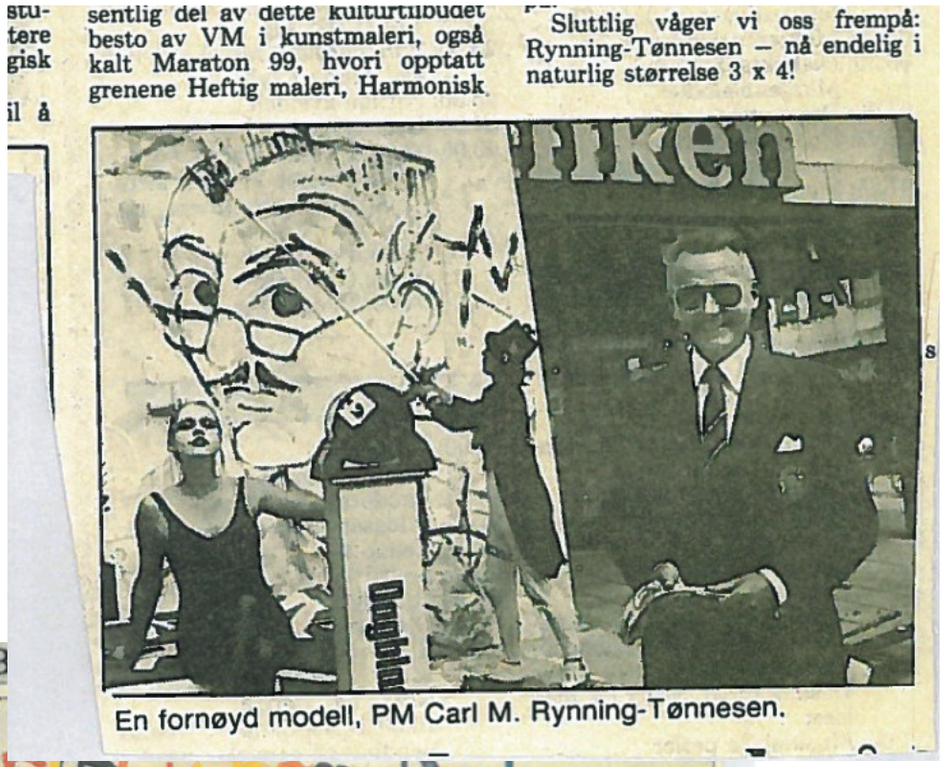

arnevals-
rspiel

er deg ved Rynning i kveld...
te bli en fremtidig stedsangivelse i Kristiansand?
n er iallfall der etter at politimesterens kontrafei
get i Markens i går. I den nette størrelse av tre
re meter, hvilket skulle sikre portrettet plass i
ekordbok, dersom alt går som skaperne håper.
kjedde under en kulturmaraton som dannet et
il Kristiansamba. Hvor Rynning-portrettet skal
foreløpig ikke avgjort, men kanskje blir han
overvåkende liv og røre i gågaten?

So siste side

s åsyn ble foreviget i tre ganger fire meter.
(Foto: Lars Hoen)

stu-
tere
gisk
il å

sentlig del av dette kulturtilbudet
besto av VM i kunstmaleri, også
kalt Maraton 99, hvori opptatt
grenene Heftig maleri, Harmonisk

Sluttlig våger vi oss frempå:
Rynning-Tønnesen – nå endelig i
naturlig størrelse 3 x 4!

riken

En fornøyd modell, PM Carl M. Rynning-Tønnesen.

KRISTIANSAMB

KUNSTMARATON 99

OVER og TIL HØYRE: Fra gårsdagens fargerike kunstmaraton i Markens, som ble et vorspiel til karnevalet.

14 JUNI 1985

Rynning-Tønnesen i 3x4

Av KNUT HOLT og LARS HOEN (foto)

KRISTIANSAND: Et drama som historiens vingesus snart rundt, utspant seg i går ettermiddag utenfor Fellesbanken i Gågaten. Val kunne man tenkt seg en historisk begivenhet bli utspilt i ediere omgivelser, men ikke skal vi prøve å fingre med historiens gang.

Til saken: Kunstnergruppen «Strykejernet» – en samling unge kunstnere fra et Oslo-atelier – portretterte Kristiansands politimester Carl M. Rynning-Tønnesen. For så vidt ingen begivenhet som vil bli nedfelt i historiebøker som fremtidens pugg for skolebarn, vil du kanskje innvende. Nei, nei, men her nå: Det var ikke snakk om noen skissebloktegning.

Portrettet ble utført på et lerret som måtte over 3 x 4 meter!

Overføringen av Rynning-Tønnesens kontrafei til lerret var et ledd i de innledende karnevalsfeiringer, som i helgen skal glütre og svimle seg gjennom byen. Men samtidig ulmer et annet seriøst håp like under overflaten: Å få portrettet innlemmet i Guiness Rekordbok som verdens største gatemaleri!

Til sure kornettvrinsk fra en kvinnelig general i nettingstrømper, startet doktor Valium Vitalis fra «Strykejernet» sin portrettering av vår politimester. Rynning-Tønnesen var i anledningen iført en morkeblå dress av diskret eleganse. Hans solbrune ansikt matchet stilfullt den snehvite skjorten, og frisyren så ut som alltid ellers, nitid som om han nettopp har utkommet fra en skrekkfilm av den grovere sorten. Et par meget kledelige solbriller gav politimesteren det rette preg av lett utilnærmelig storkjendis.

Selve portretteringen tok drøye ti minutter. Kunstneren, doktor Valium Vitalis, heter i dåpsboken Torleif Gjedebo. Vitalis fortalte at objektet var lett å handsken med – sikkert en ytring mange ville gå steilt imot. Men så er da kunstelskere vel vant med å portrettere vesener av tilnærmet mytologisk art.

Rynning-Tønnesen så ut til å trives under skapelsesprosessen. Han satt i livlig samtale med den før nevnte kvinnelige nettingstrømpe-general, Hilda Cinnermann, som egentlig, hvis vi ser pedantisk på det, heter Annette Hiide. Og i bakgrunnen svevde kunstmaleren Håkon Henriksen, utkledd som Al Capone i begravelse.

Carl Rynning-Tønnesen uttalte seg etterpå rosende om verket. – Alle andre offentlige portretter av meg har vært utskillig verre, dette bildet er jo bare hyggelig, sa han.

Senere på ettermiddagen, mens skydekket revnet og solen strøg seg inn i de innerste sjelskammerne, arrangerte «Strykejernet» gatetester utenfor Bibliioteket. En vesentlig del av dette kulturtilbudet besto av VM i kunstmaleri, også kalt Maraton 99, hvori opptatt grenene Heftig maleri, Harmonisk maleri og Stoffett i Stilleben. Samtlige medvirkende så ut som mennesker som har vært utsatt for en eksplosjon i en malingfabrikk.

Ingen vet hvn Rynning-Tønnesen-portrettets fremtid vil bli, doktor Vallum Vitalis svevde i så måte i det ytterste mørke. Carl Rynning-Tønnesen selv ytret faktisk ønske om å få det med seg hjem! Spør du oss, kunne det bli bengnde på fasaden til Fellesbanken. Så kunne vi ikke bare føle Rynning-Tønnesens ånd svevs voktende over byen – man kunne føle blikket hans på seg også. Og i tillegg kunne portrettet bli et samlings- og referansepunkt: Vi møtes ved Rynning ettersål

Sluttlig våger vi oss frempå: Rynning-Tønnesen – nå endelig i naturlig størrelse 3 x 4!

CRE ART

EUROPEISK KUNSTNER-UTVEKSLING

I en måned jobbet de lokale kunstnerne Irene Myran, ogElin Igland sammen med utvekslings-kunstnere på X-huset. Ana Paula Gerces, Kinga Kovacs, Vygintas Orlovas og Rolina Nell.
De kom fra Portugal, Litauen, Nederland, Romania
Artists In Residency and Exhibition Beyond Borders var tittel på prosjektet ledet av Marianne Laukvik.
De holdt i perioden også åpne forelseninger for andre kunstnere, og deltok i den Kulturelle skolesekken, og avsluttet med utstilling på Xhuset.

TEKST OG FOTO: SIDSEL JØRGENSEN

X HUSET

TEKST: JOHAN OTTO WEISSER
FOTO: SIDSEL JØRGENSEN

Kristiansand kommunes prosjekt i Ekserserhuset og underoffisersskolen er historien om en forbilledlig gjennomført satsing. Målet med prosjektet er å gjøre noe direkte rettet mot kunstnerne som produserer den kunsten gallerier, kunsthaller og museer skal vise.

Kristiansand kommune satset på profesjonelle kunstnere og nå er X-huset vel innarbeidet i regionens kunstliv. Det har tatt noen år å komme hit.
Det er 7 atelierer som alle er i bruk av profesjonelle kunstnere. I den gamle gymsalen, som er fredet, er det laget temporære skillevegger på hjul og det er festet plater til veggene som gjør det mulig å forberede store utstillinger. Det brukes også av kunstnere knyttet til kommunens ”artist in resident” program.

Tony Higginson fra åpningen av utstilling på Kristiansand Kunsthall. Her sammen med med-utstillere Håkon Henriksen, Regin Cox og Jaja. Daglig leder Cecilie Nissen overrekker vin. T.h. fra Irene Myrans utstilling på Sørlandets Kusntmuseum.

- produksjonssted for kunst

FOTO ØVERSTE REKKE FRA VENSTRE: Tormod ropstad sitt bilde på byggeplassen på Tangen. Marianne Lund forbereder utstilling til Kristiansand Kunsthall. Fra Irene Myran sin utstilling i Sørlandets Kunstmuseum. Johann Otto Weisser forbereder utstilling på Kristiansand Kunsthall. Fra forberedesene til utstillingen Ytring finner sted på Kristiansand Kunsthall i atelieret til Sidsel Jørgensen. Tormod Ropstd deltar på inernajosnl KusntKoloni i prosjektrommet på Xhuset.

Verkstedene og prosjektrommet er arbeidsplass for kunstnere som alle i løpet av de to siste årene har levert store utstillinger til Sørlandets Kunstmuseum, Kristiansand Kunsthall, og ellers nasjonalt og internasjonalt.

Dette bidrar til et aktivt kunstmiljø og rekrutterer profesjonelle kunstnere til å flytte til byen. Synergieffekten av at vi jobber på samme sted viser seg bl.a. i at vi feirer fire år i Faktor – X. Dette er et konkret og direkte resultat av kommunens satsing.
Prosjektrommet er åpent for alle profesjonelle billedkunstnere, og det er stadig blitt flere kunstnere som bruker det, slik at det allerede nå er fullt utleid hele neste år, og store deler av 2016.

KUNSTENS FLYTENDE GRENSER

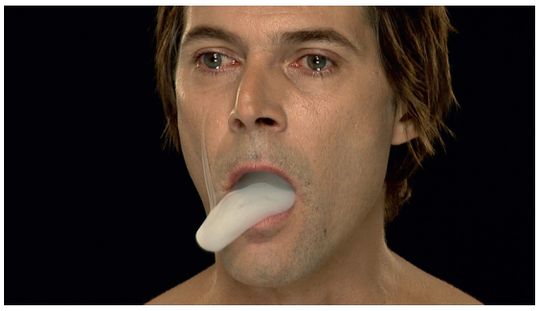
Et fokus på Ole Jørgen Ness

TEKST: IRENE IKDAL, KUNSTHISTORIKER

Det er ingen overraskelse at det finnes forskjellige oppfatninger om hva som er bra eller dårlig kunst. Utgangspunktet for å skrive om kunst er å bidra til en slik diskusjon. Her vil jeg rette oppmerksomheten på hvilken utstilling som har gjort mest inntrykk på meg den seneste tid. I dette tilfellet handler kunstoppfattelsen om et personlig valg. I 2010 fikk jeg et uforglemmelig møte med utstillingen "Paths Beyond Ego" av Ole Jørgen Ness og Marit Følstad på Sørlandet Kunstmuseum.

Utstillingen "Paths Beyond Ego" presenterte et mangfold av uttrykk i form av tusj- og kulltegninger, skulpturer, malerier og videoinstallasjoner. Følstad og Ness utforsket utstillingslokalene på forhånd, og hadde full kontroll på både utstillingens tematikk og visualisering. Det var en befriende opplevelse å gå på en kunstutstilling hvor rommenes vanlige struktur ble endret. Ved å bearbeide den eksisterende arkitekturen, vil de velkjente presentasjonsrammene opphøre og gi utstillingen en uforutsigbar og overraskende karakter. Vi blir trukket inn i en overdådig og fabulerende billedverden i vandringen gjennom kunstnernes hybride og gåtefulle univers. Kunstverkene glir over i hverandre gjennom visningsrommene. Med andre ord befinner kunstverkene seg i en større sammenheng hvor de fungerer mer som del av en helhet enn som autonome enkeltverk. Det er heller ingen klare grenser mellom kategoriene figurativt og abstrakt eller naturalistisk og surrealistisk. De ornamentale mønstrene frembringer referanser og assosiasjoner til eventyrlige visjoner, psykedeliske fantasier, tatoveringer eller middelalderens keltiske og norrøne symboler. Gamle kulturtradisjoner trekkes inn i vår egen samtid. Mye av symbolbruken kan vi kjenne igjen fra fantasy -litteraturen og annen populærkultur fra blant annet dataspill som anvender mytologi og virtuelle, fantastiske rom. Kunsten er dermed hinsides historien, og befinner seg i flere retninger som stadig overskrider mentale og fysiske grenser.

Fokuset er imidlertid på Ole Jørgen Ness (f. 1961 i Bergen) som bor og arbeider i Oslo. Det er spennende å følge hans mangfoldige og komplekse kunstnerskap. Ness begynte sin karriere som kunstner allerede i 1970-årene, og i løpet av 1990-tallet inntok han en sentral rolle i norsk samtidskunst. Han gjorde seg bemerket med en rekke utstillinger. Den mest kjente er trolig monumentaltegningen Skisse for et århundre (2005), som han laget til "Kyss frosken" utstillingen arrangert av Nasjonalmuseet. I tillegg er videoinstallasjonen Opus Osiris (1993) på Museet for Samtidskunst, som består av en TV-debatt med 7 ulike kunstneridentiteter, spesielt nevneverdig. Ole Jørgen Ness kan personifisere minimalisten Georg Jørgens, modernisten Norvald Braaten, surrealisten Jøgen Jøgner Nexi, symbolisten Gustav Greigel eller konseptualisten Yon Egil Askeir. Med verket Opus Osiris og utstillingene Memoriam Genius (1991-98) dannet Ness det konseptuelle grunnlaget for kunstnerskapet. Genius henspiller på genialitet eller inspirasjon, men også “genius” som en slags styrende sentrum, som egoet og individet.

Stillfoto fra utstillingen, Sørlandets kunstmuseum

Kunstnerskapet til Ness har ofte blitt forstått som en problematisering av det romantiske kunstnersubjektet. Under kunstutdannelsen ble han konfrontert med kravet om det å finne sin egen stemme - et autentisk "jeg". Men i Opus Osiris fremstår det skapende subjektet som fragmentert og tvetydig. Mot slutten av 90-årene begynte Ness å føre de ulike identitetenes virksomhet sammen gjennom helhetlige installasjoner. Med utstillingen "Paths Beyond Ego" har han offisielt lagt bak seg de ni- kunstneridentitetene. Ness sitt forhold til omverdenen er flytende og komplekst, men identitetene lever likevel videre som underliggende strukturer eller mentale lag. Kunstneren inntar flere posisjoner i forhold til det å reflektere og erfare. Hans identitet er et personlig system. Identitetene beveger seg innenfor kunstinstitusjonene som gir dem gyldighet i den virkelige verden. Er han surrealisten Nexi som har et skamløst forhold til romantikken, eller symbolisten Gustav Greigel som orienterer seg mot en psykoanalytisk drømmeverden? Begrepet identitet blir dermed en flyktig størrelse i møtet med menneskets psykologiske og potensielle ståsted. Utstillingen skaper mange ulike innfallsvinkler. Utfordrende og sammensatte fortolkninger gir tid og rom for refleksjon, undring og fantasi. De intrikate og gåtefulle tusjtegningene i videoverket Feedback (2009) er betinget av Marit Følstads levende kropp. Tegningenes flyktighet skaper en interessant kontrast til kroppens fysiske begrensinger. Videre vil sigarettrøyken, som kommer ut av munnen til Ness i videoverket With the Lights Out (2009), gjenspeiler tegningenes sensuelle og organiske karakter som vi blant annet finner i Martian Chronicles Recovered Files (2003-09). Det er et spenningsfelt mellom kunstverkenes tydelige mønster og det vakre diffuse nettverket der konturene oppløses og synes å forsvinne. Kunstnernes visuelle visjoner aktiviserer mine forestillinger og følelser.

I ettertid har jeg stilt spørsmålet om hvorfor utstillingen fortsatt gir usedvanlige positive minner og gode estetiske opplevelser. Det jeg setter stor pris på er dens sjenerøsitet. Ole Jørgen Ness og Marit Følstad viser ekte lidenskap for kunsten i samspill med utstillingsstedet. Det kreative overskuddet og den kunstneriske friheten til Ness synes å være ubegrenset. Han er ikke redd for å skape stemninger og følelser som grenser mot teatralske klisjeer. Utstillingen føles inderlig og kompromissløs. Dens kompleksitet utfordrer meg til å se nye veier hvor kunsten beveger seg inn i et spennende kunsthistorisk felt og berører eksistensielle spørsmål. Hvordan kan vi være bevisst på oss selv og våre omgivelser? “Paths Beyond Ego” overgikk mine forventninger. Det siste jeg husker er at jeg beveget meg ut av museumslokalene med et stort smil om munnen.

Guri Berg

Guri Berg ble født i Trondheim i 1953. Hun tok sin utdannelse ved Trondheim Yrkeskole, tegne og interiørlinja, 1972 –75. Statens Håndverks og Kunstindustri Skole, 1976 –81. Statens Kunstakademi, 1982 – 87. Statens Kunstakademi, 5. års mesterstudent, 1989 – 90. Stanford University, statens videreutdannings stipend, 1990. Et gjennomgående trekk ved Guri Bergs produksjon er den høye kvaliteten i teknikk og materialbruk, og bruken av moderne teknologi i produksjons prosessen. Skulpturen er hennes hovedsaklige uttrykksform, men hun har også markert seg som tegner og maler. Etter utdannelsen arbeidet hun flere år som kunstner i California USA. Der hadde hun flere separat utstillinger, deltok på en rekke kollektive mønstringer og utførte to større utsmykkings oppdrag. Hun har hatt to separat utstillinger her hjemme og deltatt på flere kollektiv utstillinger i Norge, Norden og Europa. I 1999 flyttet hun tilbake til Norge og etablerte seg med atelier og verksted i Oslo der hun i dag arbeider med sin kunst.

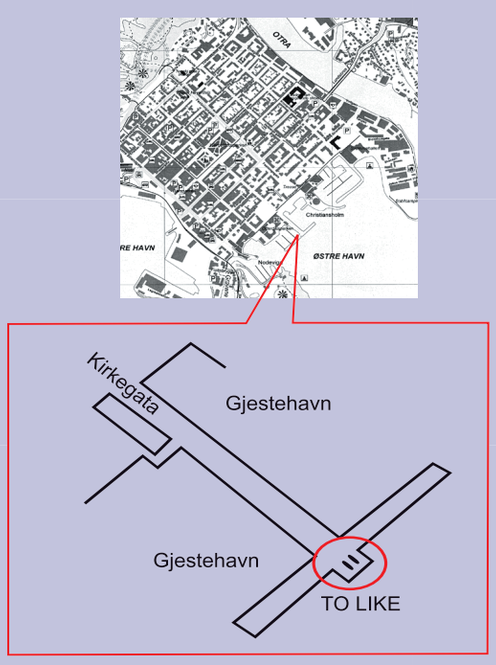

Foto: Sidsel Jørgensen

© Håkon Henriksen 2005

TO LIKE

Skulpturen består av to søyler i silicabetong som er plassert ved siden av hverandre slik at de danner en inngangsportal for ankomst fra sjøsiden. Fronten på søylene er formet som skipsbauger som peker ut mot horisonten. De dominerende linjene i skulpturens formspråk er diagonale mot styrbord (høyre i fartsretningen). Helningsvinkelen på søylene er litt forskjellig slik at den til venstre lener seg svakt innover mot den høyre. Det skaper et spenningsfelt som aktiviserer rommet mellom dem. Sett bakfra spiller de diagonale linjene opp mot vannflaten og de utenforliggende øyenes horisontale linjer. Formen og komposisjonen tilfører den 57 tonn tunge skulpturen en letthet som gjør at den fra enkelte vinkler nesten synes å være i bevegelse.

Den nye honnørbrygga ble ferdigstilt til 400 års jubileet for Kong Christian den fjerdes kroning, den 11. juni 1988. Da skulle byen ta i mot både Kong Olav og Dronning Margrethe. Landingsbryggen og skulpturen ble gitt som gave til kommunen. Da Christiania Bank og Credittkasse etablerte sin første filial i Kristiansand i 1987 forærte de byen en gavesjekk på kr. 75 000 med ønske om at summen skulle brukes til byens forskjønnelse. Formannskapet bestemte at pengene skulle brukes til kunstnerisk utsmykking av den nye Honnørbrygga. Det ble utlyst en konkurranse blant avgangs elevene ved Kunstakademiets billedhoggerklasse. Vinnerutkastet var av Guri Berg som arbeidet i betong. På den tiden holdt Elkem's avdeling i Vågsbygd på med utprøving av en ny type spesialbetong basert på silica støv som armering. Betongen brukes til bygging av bla. off-shore installasjoner. Det ble inngått et samarbeid slik at Elkem bidro med materialer og teknologi. Plan, prosjektering og ingeniørarbeid ble gjort av Kruse Smith A/S og Lindboe Multiconsult A/S. Det meste av konstruksjonsarbeidet ble utført av pensjonerte håndverkere under ledelse av kunstneren, Guri Berg. Skulpturen ble avduket av ordfører Paul Otto Johnsen fredag den 10. juni 1988, slik at den sto klar som inngangsportal til Dronning Margrethe og Kong Olavs ankomst neste dag.

Området som nå utgjør Otterdalsparken og gjestehavna har en forhistorie som i lange perioder har vært dominert av industri og næringsvirksomhet, og det har vært havn for seilskuter og småbåter. Mot slutten av 1700 tallet fantes det tre skipsverft mellom Hartmanns brygge og Tangen. Midt på 1800 tallet var det damp-sag og mølle her, men den gikk konkurs etter en dramatisk kjele-eksplosjon. Otterdalens interessentskap tok over konkursboet i 1889 og fortsatte sagbruk og trelast virksomheten helt frem til begynnelsen av 1980 tallet. Havnevesenet begynte å kjøpe opp tomter med tanke på småbåthavn og publikumsareal fra slutten av 1800 tallet og tidlig 1900. I løpet av 1980 tallet begynte kommunen og havnevesenet å realisere planene for en sammenhengende strandsone med bla. park, gjestehavn og ny honnørbrygge (den gamle ligger i vesterhavnen).

© Håkon Henriksen 2005

DETTE ER IKKE EN KIRKE

TEKST OG FOTO: METTE - LINE PEDERSEN. KUNSTHISTORIKER

Den Norske Kirke åpner ofte døren for ulike kulturelle aktiviteter, men selve bygningen er hellig og autonom. Jeg var nettopp i København og besøkte Nicolaj Kunsthal som derimot er i et gammelt kirkebygg- det vil si en ganske så utradisjonell kontekst for permanent visning av samtidskunst.
Nicolaj Kirke er bygget på 1200- tallet og ble på 1500- tallet omdannet til en gotisk kirke. I fra 1957 og gjennom 1960- årene spilte kirken en viktig rolle i dansk sammenheng, der også Fluxus- inspirerte kunstnergrupper tok i bruk de vakre lokalene. I 1981 ble Nicolaj Kunsthal etablert og har naturlig installasjonskunst i fokus. I følge brosjyren ”Foreningen af Kunsthaller i Danmark, finnes det i dag 16 danske kunstinstitusjoner spredt rundt omkring i Danmark. Sentralt element er formidling av samtidskunst ; ”En kunsthal er et utstillingssted for samtidskunst. Den adskiller sig fra museet ved ikke at have en samling, fra det kunstnerstyrede utstillingssted ved at have en kunstfaglig ledelse og fra galleriet ved ikke at være kommercielt. Kunsthallen præsenterer vækstlaget på den danske kunstscene.” Kunsthallen skal altså vise nyskapende og eksperimenterende kunst. Det ble vist i november 2014 to ulike utstillinger; Pixelade produsert av Malene Bang og Katja Løgstrup-Hansen i et samarbeid med spillutviklere fra Copenhagen Game Collective som har oppfunnet nye spill og Lilibeth Cuenca Rasmussen: Being human being.
Pixelade installasjonen var knyttet til CHP: Conferance art, technology & change Nov 14 ; ”...connects creatives from worlds of film, media, art,design, communication and technology to debate the current state of art and creative businesses in digitally networked society. Å gå inn i dette rommet er en annerledes opplevelse. En tar av seg skoene og konseptet er at man skal inntre en stor computer- et remedie vi sitter foran de fleste av oss, hver dag, men utstillingen vil fokusere på ; at vi glemmer at hvert enkelt bilde består av enkeltdeler, pixels; Forestil dig, at verden er opløst i pixels. At du træder ind i et computerunivers, der bliver vakt til live, når du bruger det. Det gamle kirkerommet er blitt forvandlet til en eksplosjon av fargerike kubiske- puter og små sanselige rom. Pixelade blander den digitale verden med kunsthistoriske referanser som minimalisme og op-art.
-Gå på opdagelse i utstillingen, brug spillkortene, eller opfind dine egne spil i det pixelerende univers!

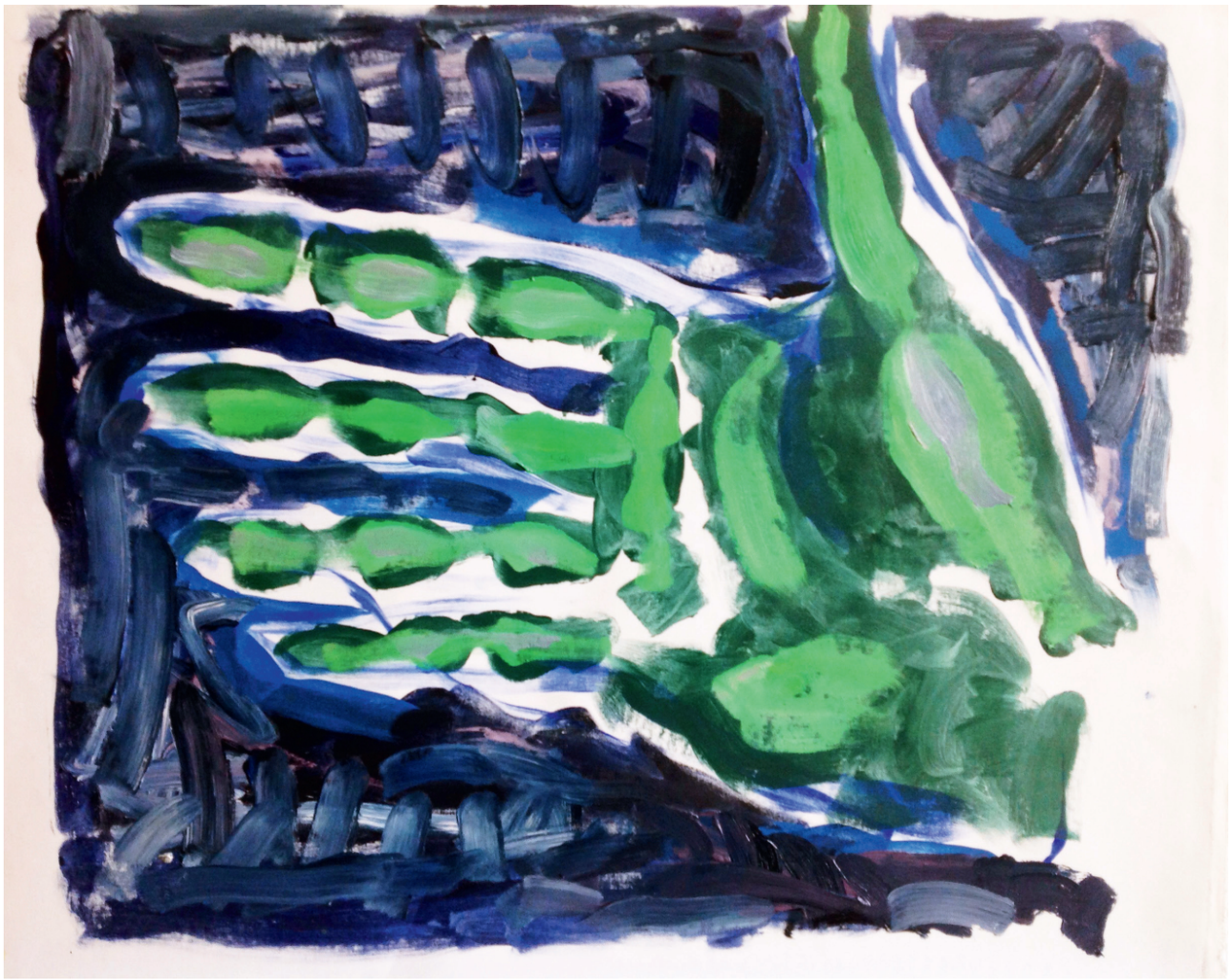
KUNST SOM VISUELL ERKJENNELSE

TEKST: JOHAN OTTO WEISSER

Foredrag holdt på Contemporary Academy, Xhuset høsten 2014

Tittelen på denne artikkelen er et begrep jeg muligens har funnet på selv. Uansett beskriver den et punkt som har vært sentralt for meg i hele mitt kunstneriske virke. Skal man befatte seg med kunst kan det ikke være mindre viktig enn det. Men alt henger sammen, og ingenting legitimerer to streker under svaret.
Når man skal argumentere er det fristende å hente dårlige eksempler fra motstanderen, og slå dem i hjel med de beste fra eget ståsted. Det er en kleinXXX praksis som dessverre er utbredt. Skal det holde må man forholde seg til det beste fra begge. Da blir begrepsparet "For/mot" meningsløst.
Populistisk sagt vil dårlig kunst ikke forklare noe, mens dårlig teori vil forklare alt.
Det er tre disipliner som kunst nødvendigvis forholder seg til. Kunsthistorie /-teori, kunst, og filosofi. Alle må gjennom samme vei. Først grunnlaget og øvelsen, gjerne i en studiesituasjon. Dernest forståelse og mestring av faget. Det er lett å forstå at stigen er en metafor for dette. Så langt er det lett å holde ting fra hverandre, men øverst går man ikke lenger steg for steg. Erkjennelsen er et sprang som ikke uten videre kan forstås. Det kommer heller ikke nødvendigvis når man er på toppen av stigen. Mange gjør disse sprangene som svært unge. Noen gjør dem aldri. Uansett er det i dette punktet disiplinene møtes. Utover magasinering og ordning av kunnskap.
Definisjoner
Kunsthistorie/-teori beskriver eller ordner virkeligheten, etterprøvbar sammenhengende og konsistent, setter kunsten inn i eksisterende rammer. I beste fall flytter det noe fra et sted til et annet innen eksisterende rammer.
"Filosofien begrenser det naturvitenskapelige området. Den skal avgrense det tenkelige og dermed det utenkelige." Wittgenstein
Kunst er "Samfunnets fri-rom" C.David
"Kunstnere er mystikere heller enn rasjonelle. De trekker forhastede slutninger som er utilgjengelige for logikken" Sol LeWitt
Noen eksempler på svake kunstneriske strategier; når publikums reaksjon er målestokk, det være seg provokasjon eller sentimentalitet, gode kritikker eller salg. Når kunstnerens følelse (Skaperglede) er alt. Når målet er å demonstrere teknikk/ ferdighet/ eller intelligens. Når kunstverket skal illustrere en teoretisk posisjon (Drøfte) eller tilfredsstille en kurators ønsker. Når fokus er på nytt/størst/minst/dyrest/billigst.
I alle disse eksemplene ligger fokus et annet sted enn i den visuelle erkjennelsen. Når fokuset er på kunsten, kan alt over stående være del av kunstverket. Men uten noe mer, og noe som er mer enn summen av de enkelte faktorer, er det uten verdi.
Visuell erkjennelse er en beskrivelse av en uavgrenset praksis for å utvide/overskride / realisere / konfrontere/ virkeligheten. Kunsten kan bruke alt for å nå mennesker. Kunsten tangerer filosofien, men er det ikke. Som Lyotard sier det: "I lengden synes diskursen ikke å kunne utholde at en uartikulert og uargumentert rest forblir utenfor dens grep"

SITUASJONEN
Vi er i en situasjon hvor kunst ofte reduseres et råstoff for andres verk, det underordnes kuratoren som i "Den internasjonale samtidskunsten" har etablert seg i en rolle over kunstneren. Ingen andre steder har kuratoren den posisjonen. I et forlag er litteraturkonsulenten underordnet verket, men det i deler av kunstverdenen er kuratoren den som skaper det egentlige verket; utstillingen. Det betyr ikke at det ikke lages glimrende kuraterte utstillinger, men hovedfokuset for institusjoner bør være på kunstverket, eller det enkelte kunstnerskap.
Dette har rot i historien. Før var kunstutdannelsen praksisdrevet. Man kom inn i lære hos en etablert mester, hvor man lærte faget fra bunnen. Det var klart hva målet var; en yrkesutdannelse hvor man så skulle etablere eget verksted. Da kunst og håndverkskolen startet var det en tegneskole som skulle lære elevene å tegne, en yrkesskole. På 1980-tallet ble kunstutdannelsen, i likhet med mange andre, en høyskoleutdannelse. Dette var et gjennomgående trekk i samfunnet, også internasjonalt, og et logisk svar på utviklingen av et moderne samfunn. Likevel reiser dette noen betenkeligheter.
Kunstens inntreden på den akademiske scenen førte med seg krav om akademisk metode og form for undervisningen, krav om å formulere seg språklig i overensstemmelse med akademisk tradisjon. Det dreier seg om måten man argumenterer, definerer og organiserer stoff, referanser osv. Ikke minst hvordan det man utrykker skal la seg verifisere, gjerne med sitater og fotnoter. I et perspektiv er dette selvfølgelig, og også noe av poenget for kunstnere. De aksepterte, underordnet seg og omfavnet dette. Til gjengjeld ble de akademikere. "Ingen har vondt av å formulere seg klart og tydelig om det man holder på med", var tanken.

Maleri: Tom Lid

To ting skjedde som konsekvens av dette. For det første favoriserte det verbalt sterke kunststudenter som mestrer akademiske språk og form. Dernest bante det veien for kuratoren, en yrkesgruppe som var helt hjemme i dette systemet, og som plasserte seg i institusjonene. Også kunstnere gikk inn i denne rollen, men i det store og det hele er det kunsthistorikere som har plassene i de store institusjonene. Det er ikke rart at disse to gruppene fant hverandre. De er fra samme verden og snakker samme språk. Tror man at dette er det utrykk for hva kunsten kan utrykke går man glipp av vesentlige kvaliteter.

HOVEDSAK

Sol LeWitt sier: ”Rasjonelle dommer repeterer rasjonelle dommer. Ulogiske dommer leder til nye erfaringer”. Det er en annen innfallsvinkel som handler om å være til stede i verden, gjøre noe som gir tanker og erkjennelse form. ”Kunstverkets opprinnelse er kunsten. Men hva er da kunsten? Kunsten er i virkeligheten kunstverket” hevder Heidegger

Kunsten tangerer filosofi, men er det ikke. Teoriens forståelse og Filosofiens erkjennelse er ikke visuell, men det er kunstens. I dette ligger ingen nedvurdering av akademia, men en erkjennelse at kunsten overskrider, og må overskride akademias rammer. Det må også overskride kunstnerens rammer; bare det kunstverk som overskrider kunstneren som har laget det, er noe verd. God kunst forutsetter at alt settes på spill, risiko.

God kunst er på grensen av umulig uten å mestre et håndverk. Her er vi ved et avgjørende skille; man kan godt lage stor kunst med lite teori, men teori kan aldri erstatte håndverket.

Nå er håndverk så mangt. Innen billedkunsten har det å kunne ” tegne en hånd” vært et klassisk mål på ferdighet. Det er det gode grunner til. Å overføre noe man ser i tre dimensjoner til noe som tegnes i to, krever trening, konsentrasjon og kunnskap. Det er en ypperlig måte å trene samspillet mellom hode og sjel og verden. Å tegne kroppen er å bli kjent med sin egen kropp, forstå sin egen form i verden. Det kan aldri bli feil. Men det finnes selvfølgelig en uendelighet av andre måter å oppnå noe av det samme. Det være seg håndverk, et digitalt medium, idrett eller sex. Kunst eksisterer ikke utenfor eller på et eget sted i verden, men tangerer, gjentar, simulerer eller parafraserer den.

Håndverk, kunnskap, erfaring er ikke underordnet tanken, i Kunsten er de del av samme helhet. Kunstneren trenger inn i en tradisjon, tilegner seg ferdigheter, ideer og måten ting gjøres på. Så er hele poenget å skape noe som overskrider, eller like gjerne svikter de forventningene andre har til en. Picasso skal ha sagt at det tok han to år å lære seg å male og tjue år å glemme det. For å gjøre et meningsfullt brudd, må man mestre det man bryter fra.
Det visuelle har en egen plass. Vi mottar 80% av inntrykkene våre gjennom øynene. Øyet er finslipt. Vi gjenkjenner øyeblikkelig fare, mat, bevegelse mer enn stillstand osv. Vi er tilpasset et liv i fare på jakt etter mat. Dette avansert kalibrerte apparatet er det vi benytter til å gripe kunst. Ordene kan ikke konkurrere med det.
I blikkets kvalitet ligger vårt felles referanseramme og mulighet til å gå lenger enn ord, forstand og logikk gir oss: Visuell erkjennelse.
ENSO-SIRKELEN
ENSO-sirkelen eklatant eksempel på dette.
I en Zen Buddhistisk tradisjon fra 1500-tallet, er enso en sirkel tegnet på frihånd med et eller to uavbrutte strøk med penselen. Målet er å utrykke et øyeblikk hvor sinnet er fri til å la kroppen skape. Skapt i en religiøs sammenheng, men overskrider den og fasinerer mange kunstnere. Intelektuellt sett reiser den en rekke spørsmål; Hva gjør en sirkel bedre enn en annen? Er ”bedre” i det hele tatt et relevant begrep? Er alle sirklene like av like høy kvalitet? Er alle like mye verd? Like vakre? Hvordan skiller man den ene fra den andre? Svaret finnes ikke ved å måle, veie eller i geometrien. Man kan bare gripe dette ved at betrakteren må investere det samme som ”Kunstneren”. Man må så å si sette seg i kunstnerens sted, gjenkjenne eller ane noe om hva kroppen har gjort. En visuell erkjennelse. Kunst er som noe som medfører å sette seg selv, hele seg, i bevegelse. Ikke som et pedagogisk prosjekt for å forklare andre noe. Noe som setter betrakter og kunstner på like fot; der de deler risikoen, men også beruselsen over møtet med noe som kanskje er større enn dem selv. I det uavsluttede, udefinerte som likevel er revet bort fra kaos. Det er her vi kan møtes. I et punkt som er mer enn summen av de elementene som er i spill.
KONKLUSJON
Jeg er ikke mot kunsthistorie, kuratorer eller filosofi. Jeg er ikke en gang mot historiens gang. Overgangen til et høyskolesystem var, i forhold til kunstens samfunnsoppdrag, naturlig og ønskelig. Erkjennelse kommer i mange former. Men med kuratorene som den viktigste premissleverandøren ,er vekten på feil bein. På den annen side; skal man gå seg må man godta at vekten hele tiden forskyver seg, det er faktisk en forutsetning.
Kunstverdenen institusjonene befinner seg i er en del av et moteregime som er kunsten fremmed. (Akkurat nå ryktes det for eksempel at maleriet ikke var dødt likevel.)
Å lage kunst av verdi krever ikke et år, men årtier med konsentrasjon. Selv da er du ikke garantert at det beste du har gjort, ble gjort før du selv oppdaget det.
Men det er kunsten som burde definere oss alle, for som Munch skal ha sagt ”Et kunstverk som ikke overskrider kunstneren som har skapt det er ikke noe kunstverk”.
Man kan snakke om og definere kunst som man vil. Det er også det som filosofer har gjort i bøtter og spann, og man gjør klokt i å huske hva Aristoteles skal ha sagt: « alt foreldes, også det som forelder.» Ingen kan regne med å ha hele sitt tankegods intakt ettersom årene går. Men noe vil endres i mindre grad. Våre livsbetingelser, tyngdekraften, himmelen over oss, vannet og luften, kjærlighet og hat, sex og rus vil være tilstede i våre liv. I nye former, nytt språk og nye sammenhenger vil det være noe som går ut over de siste ti- hundre- eller tusner av år. Det går en ubrutt linje fra hulemaleriet til Vanessa Baird.

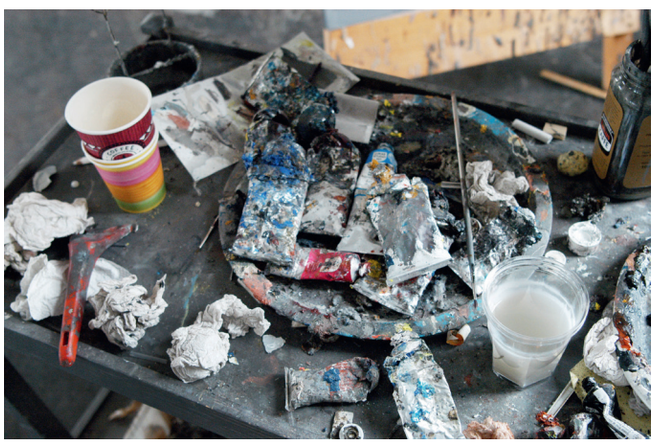

Foto: Sidsel Jørgensen

REDAKSJONENS SJEKKLISTE

- [x] Kvalitetsorientert
- [ ] Bredde
- [x] Inkluderende
- [ ] Sjangeroverskridende
- [ ] Modig
- [ ] Uforutsigbart
- [ ] Spennende
- [ ] Utfordrende
- [x] Uhøytidelig
- [ ] Subversivt
- [x] Empatisk
- [ ] Rettferdig
- [ ] Demokratisk
- [ ] Sært
- [ ] Undergrunn
- [ ] Radikalt
- [ ] Innovativt
- [x] Skape synergi
- [ ] Inkluderende
- [ ] Nepotistisk
- [ ] Uberegnelig
- [ ] Offensivt
- [ ] Forankret

22 WOMEN
/ Et prosjekt av Alfredo Jaar
> 10. oktober 2014--15. februar 2015

Alfredo Jaar: 22 Women, 2014, 22 framed pigment prints, 132 light projectors, 132 tripods.
Courtesy: The artist, New York

SKMU
SØRLANDETS KUNSTMUSEUM

SPAREBANKEN SØR

SKIPPERGATA 24B, KRISTIANSAND • +47 38 07 49 00 • SKMU.NO • FACEBOOK • TWITTER • INSTAGRAM

KRISTIANSAND KOMMUNE

Tilskudd til kunst- og kulturformål

Det kan søkes støtte til arrangementer som :

KONSERTER

FORESTILLINGER

UTSTILLINGER

IDRETTSSTEVNER

FESTIVALER

KUNSTNERISKE PRODUKSJONER OG PROSJEKTER

KULTURVERNTILTAK

Søknadsfrist : 15. januar 2015

Elektronisk søknadskjema og retningslinjer finner du på: **www.kristiansand.kommune.no**

Vi oppfordrer også kunstnere og andre kulturaktører å sjekke ut nasjonale tilskuddsprdninger på: **www.kulturradet.no**

Vi heier på kunst- og kulturlivet i Kristiansand og støtter Faktor X.

Med over 35 års erfaring i grafisk bransje hjelper vi deg og din virksomhet med rådgivning, design og produksjon av alle typer trykksaker og markedsmateriell,. Små og store oppdrag.

Velkommen til oss.

Bjorvand & co

Vestre Strandgate 26 (inngang Skippergata)
Tel. 900 77 105 / 922 67 616
post@bjorvandco.no

design . print . produksjon